

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Конової Ірини Володимирівни
на тему «Стратегія управління розвитком національної економіки як соціально-
економічної системи», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Детальний аналіз дисертації Конової Ірини Володимирівни «Стратегія управління розвитком національної економіки як соціально-економічної системи» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки.

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

На сучасному етапі становлення національної економіки необхідно формування стратегії її розвитку, як системи управління, яка є одночасно основою та інструментом для ефективного довгострокового розвитку з метою вирішення перспективних економічних, екологічних та соціальних завдань і досягнення бажаних результатів.

Розробка стратегії управління розвитком повною мірою вписується в концепцію стратегічного управління, на основі якої, виходячи з аналізу поточної ситуації та тенденцій розвитку зовнішнього середовища, формулюються завдання довгострокового розвитку національної економічної системи. При цьому, одне з найважливіших завдань є забезпечення сталого розвитку національної економіки, дотримання принципів якого має врівноважити різні складові розвитку – соціальну, економічну та екологічну, досягнувши їхнього збалансування.

Важливість стратегічної орієнтації управлінських дій, а також неузгодженість у змісті стратегії, що не дає змоги чітко визначити складові процесу її реалізації, необхідність змістовного наповнення та сучасного бачення стратегії управління розвитком національної системи обумовили актуальність даного дослідження.

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, ступінь їх обґрунтованості і достовірності.

Наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертаційній роботі І.В. Кононової достатньо обґрунтовані застосуванням сучасних методів досліджень, використанням сучасних наукових положень із актуальних проблем економічної теорії та сучасної економічної науки, управління національною економікою та її розвитком. Достовірність одержаних результатів, що полягають у визначенні рівня, характеру та стійкості розвитку національної економіки, не викликають сумніву. Наведені в дисертаційній роботі теоретичні обґрунтування виконані коректно на високому науковому рівні.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, а також сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження, наведено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів та дані щодо апробації й публікацій.

Перший розділ роботи присвячено розгляду еволюції підходів до розуміння розвитку (стор.36-39). Автором запропоновано підхід до трактування розвитку та наведено його класифікацію (стор.40-67), побудовано атрибутивну модель розвитку соціально-економічної системи (стор.75-84).

Другий розділ висвітлює результати дослідження методології оцінювання розвитку й мінливості зовнішнього середовища(стор.93-119). Дисертантом сформовано систему показників (стор.120-162), здійснено оцінювання розвитку та проведено його ідентифікацію на прикладі національної економіки (стор. 176-195), результати якого заклали основу для подальшого вдосконалення управління розвитком.

У третьому розділі запропоновано та апробовано методичний підхід до встановлення впливу мінливості зовнішнього середовища на розвиток національної економіки (стор.202-217), методичний підхід до оцінювання адаптивності національної економіки до умов зовнішнього середовища

(стор. 224-235) та досліджено розвиток національної економіки з урахуванням її взаємозв'язку із зовнішнім середовищем (стор.217-218).

Четвертий розділ присвячений розробці класифікації чинників розвитку (стор.261-264), методичного підходу до формування інформаційної бази ідентифікації імпульсів розвитку національної економіки (стор. 274-276), методичного підходу до визначення впливу імпульсів розвитку національної економіки на параметри її функціонування (стор. 278-279). Крім того, автором розглянуто види драйверів управління розвитком і запропоновано підхід до їх формування (стор. 289-304).

У п'ятому розділі проведено ідентифікацію імпульсів розвитку національної економіки України (стор. 319-345); здійснено прогнозування показників розвитку національної економіки та обґрунтовано вибір виду драйвера управління розвитком залежно від реакції системи; розроблено структуру генеруючого драйвера управління розвитком (стор.345-366); оцінено ризики недосягнення прогнозних значень показників розвитку та розроблено заходи щодо їх нейтралізації (стор. 403-418); визначено сутність, розглянуто класифікацію та розроблено стратегію управління розвитком національної економіки (стор.368-384), а також сформовано концепцію управління розвитком національної економіки (стор. 419).

Розглянуті в роботі питання висловлені в логічній послідовності та всесторонньо обґрунтовані. Дисертація має комплексний характер й вносить певний внесок в економічну науку. Загальні висновки логічно впливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дисертаційної роботи. Приведені в роботі рекомендації представляють інтерес як для науки, так і для практики.

Наукова новизна отриманих результатів.

Наукові результати дисертаційної роботи полягають у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад розробки стратегії управління розвитком національної економіки. Результати дослідження є важливими для сучасної економічної науки та практики.

У роботі розроблено концепцію управління розвитком національної економіки (стор. 419), яка ґрунтується на ідеї щодо необхідності своєчасного розпізнавання імпульсів розвитку та забезпечення посилення їхнього впливу на основі застосування драйверів управління та має емпіричну, теоретичну та методологічну основу, органічне поєднання яких надає змогу шляхом апробації оцінити розвиток національної економіки й мінливість її середовища, сформуванню інформаційну базу виявлення імпульсів, оцінити адаптивність системи та виявити її реакцію на імпульси, обрати вид драйверу управління й визначити його структуру, розробити на цій основі стратегію управління розвитком національної економіки.

Запропоновано атрибутивну модель розвитку (стор. 75-84), що ґрунтується на виокремленні атрибутів розвитку соціально-економічних систем з їх розподілом на атрибути часу, простору, а також атрибути взаємодії, які поєднують атрибути руху й впливу та характеризують розвиток соціально-економічної системи, що надає змогу врахувати міжкатегоріальні зв'язки й зв'язки всередині окремих категорій. Сформовано методологію оцінювання розвитку національної економіки та мінливості її середовища (стор. 93-119), яка, по-перше, передбачає двостадійний відбір оціночних показників, що найбільш адекватно характеризують кожен складову розвитку національної економіки; вибір методів оцінювання та зведення показників; визначення послідовності оцінювання й джерел інформації, необхідних для її проведення; обґрунтування шкал інтерпретації показників і вибір методів подання даних, а по-друге, базується на методичних підходах до визначення рівня, характеру, стійкості розвитку національної економіки та мінливості її зовнішнього середовища й закладає основу для обґрунтування стратегії управління її розвитком як соціально-економічної системи.

Розроблено підхід до ідентифікації імпульсів розвитку (стор. 270-272), який передбачає послідовне здійснення процедур відбору показників за критеріями характеру впливу, високої сили впливу та його спрямованості, на основі яких формується сукупність імпульсів розвитку, що створює підґрунтя для формування драйверів управління розвитком національної економіки.

Обґрунтовано методичний підхід до встановлення адаптивності національної економіки (стор. 224-235), що ґрунтується на визначенні індексу адаптивності із застосуванням критеріїв реактивності та часу реакції й надає змогу визначити здатність системи адаптуватися до мінливого зовнішнього середовища. Результативною ознакою дисертації є розробка підходу до вибору виду драйверу управління (стартового, генеруючого, прискорювального, перетворювального) (стор. 290-291), що базується на результатах прогнозування за обраним з урахуванням ступеня адаптивності національної економіки сценарієм і надає змогу обрати відповідний вид драйверу управління, застосування якого є найбільш прийнятним в умовах, що склалися.

В роботі зроблена спроба дати своє тлумачення поняттю «розвиток» (стор. 40-58), що, на відміну від інших, базується на двокомпонентному розгляді розвитку, який не лише враховує теоретичні аспекти розуміння цього поняття, а й розглядає його в практичному ракурсі, що дозволяє чітко визначити на цій основі причинно-наслідкові зв'язки між розвитком як процесом та його результатами для соціально-економічної системи, а також з урахуванням взаємозв'язку між цим та іншими поняттями побудувати дескриптивно-категоріальну модель розвитку соціально-економічної системи, використання якої спрощує процес управління розвитком соціально-економічної системи.

В роботі також удосконалено підхід до класифікації розвитку соціально-економічної системи (стор. 64-67), який передбачає систематизацію класифікаційних ознак на сутнісній основі, що надало змогу виокремити найсуттєвіші класифікаційні ознаки розвитку («складові розвитку» та «варіація стійкості розвитку»), які мають однакову пріоритетність до визначення його сутності.

Слід відмітити удосконалення підходу до класифікація чинників розвитку соціально-економічної системи (стор. 261-264), що ґрунтується на систематизації класифікаційних ознак чинників, під впливом яких відбуваються зміни параметрів системи і передбачає доповнення їхнього переліку класифікаційною ознакою «спрямованість впливу», за якою можна розподілити

всі чинники на конструктивні й деструктивні; методичний підхід до формування інформаційної бази ідентифікації імпульсів розвитку соціально-економічних систем (стор. 274-276), що, включає цільовий, функціональний, регламентаційний, організаційний блоки та блок результатів, реалізація яких надає змогу зібрати, вивчити й проаналізувати інформацію, яка стосується показників та притаманних їм характеристик, і на цій основі в подальшому провести ідентифікацію імпульсів розвитку; послідовність формування драйверу управління розвитком національної економіки (стор. 289-292), що, на відміну від існуючих, включає: встановлення мети управління розвитком та визначення чинників; формування інформаційної бази для ідентифікації імпульсів, виявлення імпульсів розвитку; безпосереднє формування драйверів управління розвитком, що сприяють посиленню впливу імпульсів розвитку з урахуванням їх пріоритетності, та здійснення вибору виду управління на основі реакції системи на вплив імпульсу; оцінювання результатів впровадження драйверів управління розвитком, що надає змогу забезпечити прискорення розвитку національної економіки як результату впровадження драйверу до процесу управління розвитком національною економікою.

Відзначається новизною і запропоновані: методичний підхід до встановлення впливу мінливості зовнішнього середовища на розвиток соціально-економічної системи (стор. 202-217), що, на відміну від інших, базується на застосуванні комбінації методів аналізу, яка поєднує графічний, кореляційний, регресійний аналіз та аналіз чутливості, включає блок попереднього аналізу (інформаційний), підготовчий (інструментальний) і аналітичний (розрахунковий) блоки та надає змогу визначити чутливість соціально-економічної системи до мінливості зовнішнього середовища соціально-економічної системи; матриця вибору виду стратегії розвитку соціально-економічних систем (стор.379-381), яка, враховує стійкість розвитку соціально-економічної системи та мінливість її зовнішнього середовища й надає змогу обрати стратегію, що має реалізовуватися в конкретних умовах.

Достовірність й практична значущість одержаних результатів.

Одержані автором результати дослідження з теорії, методології і практики характеризують високий рівень вирішення завдань щодо управління розвитком національної економіки. Достовірність практичних розробок автора підтверджена відповідними довідками про впровадження. Одержані наукові результати можуть бути застосовані в процесі розробки стратегічних документів щодо функціонування національної економіки.

Основні результати дослідження широко висвітлено у відкритому друці, апробовано й схвалено на науково-практичних конференціях різного рівня. Особливо слід відзначити, що результати дослідження Конової І.В. впроваджено в практичній діяльності Міністерства освіти і науки України (довідка № 095458 від 14.11.2018), комітету з питань бюджету Верховної Ради України (довідка № 04-13/14-717 (94442) від 16.05.2019), Торгово-промислової палати (довідка № 3608/020-71 від 21.12.2018), Дніпропетровської обласної ради (довідка № 4362/0/2-18 від 11.12.2018), Департаменту економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка № 1476/0/31-18 від 11.12.2018) та Приватного акціонерного товариства «Аграрно-виробниче підприємство “Содружество”» (довідка № 361 від 29.11.2018).

Крім того, окремі положення цієї роботи використовують у навчальному процесі ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури» при викладанні дисциплін «Концепції розвитку національної економіки», «Національна економіка», «Соціальна економіка», «Сучасні економічні системи», «Економічний розвиток» (довідка № 38-0826-98 від 25.04.2019) та Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Національна економіка», «Макроекономіка» (довідка № 03-18 від 22.02.2018).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих роботах.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій розв'язано важливе наукове завдання обґрунтування теоретико-методологічних засад розробки стратегії управління розвитком національної економіки.

Всі наукові результати, що викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише ті ідеї та положення, які належать особисто автору.

Основні наукові результати та висновки дисертації опубліковано в 41 науковій праці, з яких: 3 – монографії, 22 – статті в наукових фахових виданнях та у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 16 – матеріали конференцій. Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і достатньо повно відображає основні положення дослідження.

Дискусійні положення та зауваження за змістом дисертації.

При всіх наукових здобутках дисертанта слід відзначити наступні дискусійні моменти:

1. На нашу думку недостатньо уваги приділено розгляду механізмів управління розвитком соціально-економічних систем та їх практичного використання в умовах розвитку національної економіки. Автором дисертації лише розглянуто різні класифікаційні ознаки механізмів управління та надано з суто теоретичної точки зору опис видів механізмів, які можуть бути виділені в межах кожної класифікаційної ознаки (стор. 282-284). На наш погляд, було б доцільно вивчити зарубіжний досвід, надати порівняльну характеристику окремих видів механізмів з обов'язковим акцентуванням уваги на їх перевагах та недоліках, що заклало б методологічне підґрунтя для вибору відповідного виду механізму управління розвитком національної економіки.

2. Автором при дослідженні чинників впливу на розвиток національної економіки визначено необхідність встановлення їх характеру та зазначено, що ті чинники, які не є імпульсами розвитку доцільно враховувати при прийнятті поточних рішень управлінського характеру, проте не розглянуто механізм такого їх врахування.

3. Ідентифікацію розвитку національної економіки у підрозділі 2.3 слід було доповнити більш ґрунтовним розглядом закономірностей розвитку національної економіки, а не обмежуватися аналітичним узагальненням.

4. Перш ніж наводити метод, який автор обрав для приведення показників оцінки розвитку до порівнянного вигляду (стор.101-102), було б доцільно вивчити можливість застосування інших підходів до нормування показників.

5. Досліджуючи вплив мінливості зовнішнього середовища на розвиток національної економіки автором пропонується обрати лінійну модель для відображення залежності між рівнем розвитку національного господарства та мінливості його зовнішнього середовища (стор.218). Такі пропозиції мали б більш завершений та повний зміст, якщо б автором було проведено порівняння різних типів моделей залежності з точки зору доцільності їх застосування, що підтвердило б обґрунтованість цього вибору.

6. На стор. 368-372 наведено погляди на сутність стратегії, систематизація яких дозволила сформулювати уявлення про особливості сприйняття даного поняття науковою спільнотою. Водночас, не вказано, який з підходів до визначення сутності стратегії автор вважає більш прийнятним до застосування.

7. На рис.13 автореферату та на стор. 459 дисертації знайшла відображення концепція управління розвитком національної економіки, яка поєднує емпіричну, теоретичну та методологічну основу як підґрунтя для їх апробації. Водночас, з тексту роботи нажалі, не досить чітко простежуються взаємозв'язки емпіричної, теоретичної, методологічної основи з елементами апробації.

Але зазначені дискусійні моменти суттєво не впливають на цінність дослідження. Дисертаційна робота виконана на високому теоретико-методичному рівні, характеризується єдністю змісту, стилем викладення наукових положень і висновків, що забезпечує доступність сприйняття та осмислення матеріалів дослідження.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Конової Ірини Володимирівни на тему «Стратегія управління розвитком національної економіки як соціально-економічної системи» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. В дисертаційній роботі здійснено теоретичний аналіз засад функціонування й розвитку національної економіки як соціально-економічної системи та запропоновано практичні рекомендації щодо розробки елементів стратегії управління її розвитком.

Дисертаційна робота відповідає паспорту наукової спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, за якою дисертацію представлено до захисту. Таким чином, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що дисертаційна робота, враховуючи її актуальність, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, повністю відповідає вимогам п. 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015р. та № 1159 від 30.12.2015р. до докторських дисертацій економічного спрямування, а її автор Конова Ірина Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки,
менеджменту Одеського
економічного інституту Київського національного
торговельно-економічного університету

В.В.Коваль